

Zpravodaj sekce Větrné mlýny při Kruhu přátel TMB

HASAČERTík

Ročník VII. číslo 8

duben 2012

V tomto čísle:

Exkurze
do skanzenu Sibiu

Zájezd do Dánska

Od zrna ke chlebu
Výroční zasedání
v Jindřichovicích p. S.

Medailon
Lud'ka Štěpána

Zájezd Maďarsko

Brigáda Spálov

Větrný mlýn v heraldice obcí

ÚVODNÍK

Vážení členové sekce Větrné mlýny při TM v Brně a přátelé větrných mlýnů

Už jsme zase o rok dál. Musím s radostí konstatovat, že loňský rok se nám v sekci docela povedl. Byli jsme na dvou zájezdech. V Rumunsku v Sibiu a na týden v Dánsku. Pokročili jsme s opravou mlýna ve Spálově a prožili pěkné dva dny na podzimním zasedání v Jindřichovicích pod Smrkem. Uspořádali jsme 5 výstav o větrných mlýnech, připravili Pexeso s větrnými mlýny s informacemi o naší sekci (už se jich 1000 rozprodalo a byl zajištěn dotisk) a vydali za pomoci TM v Brně publikaci Větrné mlýnky s turbínou. Brožura je určena hlavně pro majitele chátrajících mlýnků a obce, na jejichž území tyto mlýnky leží. Velice příjemné je, že již několik obcí již o tuto publikaci projevilo zájem a dokonce se již v pěti z nich (Šenov, Václavovice, Řepiště, Bruzovice a Dětmarovice) rozbíhají projekty za záchranu stojícího mlýnku nebo projekty na stavbu jejich kopií. Pro jednu z obcí jsem již zpracoval zaměření rozpadajícího se mlýnku s výkresovou dokumentací pro stavbu repliky. Domnívám se, že na jeden rok jsme toho zvládli opravdu hodně.

I letos nás čekají zajímavé akce. Je připraven zájezd do Maďarska, Radim Urbánek chystá výlet do Německa, ve Spálově bychom měli slavnostně dokončit opravu mlýna a na podzim se v rámci zasedání sekce opět setkáme s panem Luděkem Štěpánem a jeho dílem. A bude toho možná ještě víc. V rámci přípravy stavby mlýna v Borovnici chystá Jiří Chvojka cestu do Holandska nebo několik našich členů se se svými mlýny připojilo do akce **Den památek techniky a průmyslového dědictví** a 15. září otevrou svoje mlýny veřejnosti. Objevují se ještě další aktivity, o kterých Vás budu průběžně informovat.

K předání základních informací, o tom co jsme zažili loni, a co se chystá na letošek jsme připravili další, již osmé číslo našeho zpravodaje. Již podruhé ve formě malého a milého Hasačertíka. Doufám, že se Vám bude dobře číst.

Přeji Vám všem příjemný a úspěšný rok a těším se na setkání na některé z akcí.

Jan Doubek

Plnění programu sekce v roce 2011

Propagace větrných mlýnů jako technické památky

- 5 výstav (např. Šluknov, Trutnov, NZM) exkurze, pořad v TV
- Brožura o větrných mlýncích s turbínou – jde do tisku
- Přednášky, konference, bylo vydáno Pexeso s větrnými mlýny

○ Příprava brožur o jednotlivých větrných mlýnech

- Nepokročilo se

○ Pomoc při rekonstrukci větrných mlýnů

- Podle potřeby probíhalo (Borovnice, Kořenec, Přemyslovice aj.)

○ Pokračovat v záchráně VM ve Spálově – brigáda byla,

○ Zajistit vzájemnou informovanost členů o dění okolo VM

- Vyšel Hasačertík č. 7, v květnu byl zájezd Sibiu, v září Dánsko
- Výroční zasedání sekce zde v Jindřichovicích pod Smrkem

○ Pokračovat v přípravě cyklotrasy po VM – Cesta větru

- Pokusy navázat spolupráci s autory cyklo trasy v Hranicích nevyšly

○ Připravit jednotný informační stojan před VM

- Vzorek dodal kolega Michal Jouda

Společenská rubrika

Blahopřejeme našim členům,
kteří se letos dožívají kulatého životního jubilea:

Luděk Štěpán 80 let

Prof. Rudolf Bernátík 75 let

Rado Romfeld 65 let

Ing. Jan Doubek 60 let

Ing. Arch. Natálie Mojžíšová 60 let

PhDr. Radim Urbánek 45 let

Program sekce Větrné mlýny při klubu přátel Technického muzea v Brně na rok 2012

Propagace větrných mlýnů jako technické památky

články, výstavy, TV dokumenty, exkuzce, aj.

Příprava letáček a brožůr pro jednotlivé větrné mlýny

Letáčky A4, brožury rozsáhlejší

o Pomoc při rekonstrukci větrných mlýnů

- podpora obnovy VM v Borovnici, Jalubí, Světlík a další dle potřeby
- rekonstrukce VM ve Staré Vsi,

o Pokračovat v záchraně VM ve Spálově - brigáda v létě,

- instalovat info stojan, udělat perutě

o Zajistit vzájemnou informovanost členů o dění okolo VM

- vydáváním jednoho čísla klubového časopisu Hasačert (-íku)
- organizací dvou setkání ročně (v květnu zájezd Maďarska, příp. druhé Dánsko, v září výroční zasedání sekce - Veselý Kopec)

o Přidat se ke světovému Dni větru - třetí neděle v červnu

o Informační stojan před mlýny - připravit pomoc sekce pro zájemce

o Přispěvek na rok 2012: bude 300,- Kč. Č. účtu je: 670100/2201551756/6210

PEXESO „VĚTRNÉ MLÝNY“

**Hra pro vás a vaše přátele, suvenýr pro návštěvníky vašeho větrného mlýna,
výstavy či informačního centra.**

PEXESO - známou stolní hru na trénink paměti s tematikou větrných mlýnů dostali a vyzkoušeli si účastníci loňské podzimní výroční schůze Kruhu přátel TMB - sekce větrné mlýny.

Obsahuje nejen 18 dvojic fotografií větrných mlýnů, ale i základní informace o větrných mlýnech v České republice včetně jejich zákresu do mapy ČR a také informace o sekci Větrné mlýny v rámci Kruhu přátel Technického muzea v Brně.

Připravujeme tisk tohoto pexesa. Cena bude do 20,- Kč/kus, objednávky (min. 100 ks) posílejte na adresu Břetislav Koč, Spojovací 559/D, 289 23 MILOVICE (NB), e-mail bretislav.koc@tiscali.cz

Požadovaný počet výtisků bude zájemcům zaslán dobírkou, v objednávce proto uveďte svou přesnou poštovní adresu.

Informace k akcím v roce 2012

Zájezd Maďarsko 24. - 27. května 2012

Vážení přátelé, jak jste již ode mě dostali informaci, letošní zahraniční zájezd bude letos do Maďarska v uvedeném termínu. Je nás již 14 a ještě jsou nějaká místa volná. Proto se nám ještě přidejte. Cena za dopravu (pokud nás bude cca 18) bude 1500,- Kč a to je největší náklad. Noclehy budeme hledat levně.

Stručný program:

čt - po obědě přejezd na Slovensko k hranicím po trase Olomouc, Přerov, Brno, nocleh Čalovo pá - přejezd hranic, návštěva několika větrných mlýnů a dalších zajímavostí po trase do Szegedu so - okolí Szegedu, podle času a výběru objektů, nocleh Szeged

ne - Szeged - Zalaegerszeg - Sopron , přejezd přes Rakousko (zastávka Bruck an der Leitha?)

ČR Brno Přerov Olomouc

Pište, volejte mi kdykoliv 606 778 617

Brigáda Spálův předběžně 25. srpna 2012

Loni se nám podařilo udělat velký kus práce. Opravili jsme kovové obruče okolo mlýna a udělali venkovní omítku. Honza Kandler položil druhou vrstvu lepenky na střechu. Ttakže pro letošek už nás čeká to nejkrásnější, tj. instalace perutí.

Doufám, že se nám podaří vyřešit jejich konstrukci a vše připravit tak, aby se brigáda s jejich osazením mohla uskutečnit. Určitě bude potřeba provést i jiné práce, nabílení mlýna, drobná údržby a další úpravy. Pro brigádníky opět zajistíme večerní posezení a možnost přespání.

Zájezd Německo

V průběhu roku dostanete další informace o možném zájezdu do Německa - pořádá Radim Urbánek

Podzimní zasedání sekce 6. - 7. října 2012

Podzimní zasedání zorganizujeme opět v Bítovanech. Tam co jsme byli již v roce 2012. Po prolistování tohoto čísla je Vám asi jasné proč. Náš čestný člen pan Luděk Štěpán slaví letos 80 let a to je dobrý důvod opět ho navštívit.

Do programu exkurzí zařadíme několik objektů, které jsou jeho dílem (např. Třemošnice), podíváme se do Zemědělského muzea v Čáslavi i jinde. Věřím, že pan Štěpán nám bude opět tím nejlepším průvodcem.

Stručný program:

pá - sraz prvních účastníků

so - exkurze, večer zasedání sekce,

ne - druhá část exkurze, po obědě rozjezd

Luděk Štěpán - jubilant se širokým zájmem o venkov

O mnoha zasloužilých badatelích se píše, že je neuvěřitelné, že slaví to které výročí, ale naprosto výjimečné je, když si „o nějaký ten pátek“ mladší autor takového medailonku musí přiznat, že za jubilantem vlastně dokonce ani nepokulhává, protože v posledních dvou třech letech jeho (autorova) publikační činnost není na rozdíl od oslavence žádná sláva.

Tajemný jubilantem není nikdo menší než Luděk Štěpán, mimořádná badatelská osobnost se znalostmi snad o všech oborech, které se v minulosti týkaly všedního venkovského života. Počátky zájmu našeho jubilanta o historii patří do studentských let a vedly k tomu, že se v roce 1962 stává dobrovolným pracovníkem státní památkové péče, vyhledává a dokumentuje lidové stavby a neindustriální technické objekty a o pět let později předkládá návrhy na záchranu některých památek lidového stavitelství. Je logické, že tato činnost vyúsťuje na začátku 70. let minulého století v počátky budování muzea v přírodě nedaleko Trhové Kamenice, známého jako skanzen Veselý Kopec. Již v počátcích budování se nejednalo o skromný jeden malý areál, ale hned o několik expozičních celků (Veselý Kopec, Možděnice, Svobodné Hamry a v samých počátcích také Králova Pila).

Prvně v českých zemích tak vznikalo muzeum v přírodě, jehož základem se nestala pouze prezentace obytných a hospodářských objektů, ale v odpovídající míře se zde uplatnil ojedinělý soubor technických objektů na vodní pohon (mlýn, olejna, pila, stoupa na třísko, varna povidel, nářadový hamr, jahelka) a dokladů lidových staveb s technickým zaměřením (sekernická dílna, sušárna ovoce, sušárna lnu).

Vraťme se ještě krátce k dokumentaci vesnického stavitelství. Lze jej vymezit dvěma hlavními okruhy:

- 1/ vybudování rozsáhlé sbírky reprodukcí stavebních plánů a vytvořením dalších nepublikovaných výstupů výzkumů (např. Atlasu vodních děl Chrudimska)
- 2/ publikační činnosti, v níž vždy významnou roli sehrávala snaha po dosažení metodických aspektů, což se odráží např. v publikacích Chalupy, zemědělské a technické stavby lidu na Chrudimsku, Pardubice 1987, Lidové stavitelství

ve stavebních plánech a mapách východočeských archívů I. (Technické a společenské stavby), Pardubice 1990, Klíč od domova, Hradec Králové 1991 nebo Silnice v Pardubickém kraji, Pardubice 2009.

Z publikační činnosti Luděka Štěpána je třeba vyzdvihnout tématicky a především zpracováním dvě zcela výjimečné knihy Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách, Praha 2000 a Dílo mlynářů a sekerníků v Čechách II, Praha 2008, které na mimořádně vysoké úrovni shrnují přehled historického českého mlynářství z řady různých úhlů pohledu. Od technických a technologických přes stavební a architektonické až po sociální a všedně každodenní.

A ještě je třeba upozornit na tématicky, metodicky a šíří záběru průkopnickou publikaci Silnice v Pardubickém kraji. Zde Luděk Štěpán mimořádně citlivě využil jak své znalosti odborné z doby, kdy pracoval jako technik u správy silnic, tak informace po mnoho let sbírané v oblastním archivu a archivech okresních. Výsledkem je velmi dobře vyvážená a informacemi doslova nabitá kniha, která zdánlivě nezáživné téma poutavě přibližuje i laickým čtenářům bez odpovídajícího technického vzdělání.

Jestliže ve 2. polovině 20. století památková péče zápasila s problémem provádění řady prací při obnově a zachování stavebního památkového fondu tradičním i postupy, v rámci budovaného muzea v přírodě Soubor lidových staveb Vysočina se Luděku Štěpánovi podařil mimořádný počín. Svoji iniciativou se podílel na záchraně a zajištění pokračování sekernického řemesla, které v 60. letech 20. století již téměř neexistovalo. Tehdy náš jubilant vyhledal jednoho z posledních žijících sekerníků Jana Vondráčka z Dachova a v roce 1972 ho získal pro stavbu vodního kola u mlýna čp. 15 v Milesimově zvaného Králova Pila.

Díky koláři Jiřímu Myškoví dokázal přenést prakticky již zaniklé sekernické řemeslo přes práh 21. století. Na sekernických pracích má však Luděk Štěpán i konkrétní podíl. Pro jejich realizace připravoval buď projekt, což např. v případě vytvoření vědecké rekonstrukce mandlu na vodní pohon v Ratibořicích, zlatorudného mlýna ve Zlatých Horách nebo mlýna s polouměleckým složením v muzeu v přírodě na Vysokém Chlumci nemá dosud v českých zemích obdobu.

Dovolím si za nás všechny popřát Luděku Štěpánovi především pevné zdraví a k němu řadu pozoruhodných objevů a spoustu inspirace do další pestré badatelské práce a publikační činnosti.

Radim Urbánek

Byli jsme v Dánsku

Po několika odkladech se podařilo najít vhodný termín připravované expedice (nejen) za větrnými mlýny v Dánsku. Bylo nás šest a vešli jsme se do Multiply s pohonem na zemní plyn (LPG), z půjčovny Pražských plynáren. I se zavazadly a nějakými zásobami v tuhé i tekuté podobě pro pikniky na cestě jsme se v Multiply s uspořádáním sedadel 3 + 3 necítili nijak stísněni.

Jako původci nápadu, trasy, časového plánu, itineráře i celé „logistiky“ expedice mi nepřísluší akci z tohoto pohledu hodnotit, proto jen fakta, seřazená chronologicky.

1. den sobota 10. září 2011

Odjezd z Prahy, směr Drážďany, okolo Berlína na trajekt do Rostocku. Poslední možnost načerpat LPG je u města Malchow, nedaleko čerpací stanice je pěkný větrný mlýn, majitel bydlí hned vedle, takže i s prohlídkou. Trajekt z Rostocku do Gedseru, přes mosty a **ostrovy Falster, Faro a Sjaelland** na ostrov **Amager**, který je předměstím Kodaně a je na něm hostel, naše základna pro další dva dny.

2. den neděle 11. září 2011

Neděle, ráno **Kodaň** (přístav, malá mořská víla a větrný mlýn poblíž, královský zámek, v poledne přejezd do **Lyngby** skanzen (vstup zdarma) se dvěma větrnými mlýny a dalšími historickými stavbami z celého Dánska. Večer prohlídka centra Kodaně.

Muzeum P-L-Coura Askov

3. den pondělí 12. září 2011

Pokračuje poznávání **centra Kodaně**. V ýstup po vnějším točitém a neustále se zužujícím schodišti kolem 86,6 m vysoké štíhlé věže kostela Vor Frelsers Kiele až pod zlatou báni na její špičce. Adrenalinový zážitek doplněn nádhernými pohledy na Kodaň. Odpoledne elektrárna DONG s expozicí v Diesel House v letech 1932–1966 největší stabilní dieselův motor na světě (osmiválcový dvoutakt s dvojčinnými písty, vrtání 84, zdvih 150 cm, výkon 22 tis. kW, výška je 12,5 m a váha 1400 tun) poháněl generátor v elektrárně (www.dieselhouse.dk). Přejezd na okraj Kodaně, čtvrť **Sydhavn**, dvanáctipatrová obytná budova od Kaplického atelieru Future Systems. Linkou lodní městské dopravy do centra Kodaně, další zajímavosti města, lodí zpět na předměstí k autu a do „našeho“ hostelu.

4. den úterý 13. září 2011

Opouštíme Kodaň směrem na jih, uprostřed mostu přes průliv Storstrom odbočka na ostrov Faro a po dalším mostě na ostrov **Mon**, s více než 100 m vysokými křídovými útesy. Schodiště k patě útesů uzavřeno, některé útesy hrozí zřícením. Trasa nad útesy nabízí trasu s pohledy shůry. Pak přes další ostrůvek **Bogo**, piknik u větrného mlýna, zastávky u typických dánských venkovských kostelíků s malovanými stropy a hřbitůvky okolo. Zpět na Sjaelland do **Ringstedu**. Muzeum a hlavně funkční větrný mlýn, vítr vál, mlýn mlel. Katedrála s hrobem královny Dagmar – původem z Čech z rodu Přemyslovců. Přes most nad průlivem **Store Baelt** (celkem 18 km, z toho střední část v délce 1624 m zavěšená na lanech na pilířích 264 m vysokých 65 m nad hladinou), přes ostrov **Fyn** a další průliv **Lille Baelt** (další most) na **poloostrov Jylland (Jutsko)** na naši druhou základnu – hostel v **Koldingu**.

5. den středa 14. září 2011

Trasa vede napříč Jutským poloostrovem k Severnímu moři. Zastávka v **Askově** v Muzeu Poul la Coura, konstruktéra první větrné elektrárny v Evropě (1891). Přátelé tohoto muzea měli zrovna Arbeitdag tedy den, kdy pracovali na zušlechštění a doplnění expozice.

Pokračování do **Ribe**, kdysi královského města s pomníkem královny Dagmar na místě bývalého královského hradu. Rozhled z věže katedrály napovídá, že plánovaná cesta na ostrůvek Mando asi nevyjde, několikadenní silný západní vítr zvýšil hladinu a cesta několikakilometrový „násep“ nad běžnou úrovní hladiny je zaplaven. Večerní prohlídka Koldingu.

6. den čtvrtek 15. září 2011

Z Koldingu míříme na sever. Čeká nás výstup na nejvyšší horu Dánska, **Ejer Bavnehoj**, 170,86 metrů nad mořem. Zvládli jsme bez nosičů a kyslíkových přístrojů.

Další zastávka **Muzeum energetiky v Bjaerringbro**. Areál je vybudován pod hrází s vodní elektrárnou na řece Gudenaa. Součástí expozice je venkovní „skanzen“ historických dánských větrných elektráren i koncových transformátorů sítě. A také budova Niels Bohr Tower, kde nám průvodce živě předvádí, co umí napětí ve statisících voltů z Van de Grafově generátoru a Teslova transformátoru.

Odpoledne cesta na **ostrůvek Fur** v průlivu Limfjord. Zajímavé ceny trajektu: dospělý za 20 korun (dánských), osobní auto včetně posádky 100,- DKK, je nás šest, je třeba šetřit, jedeme autem. A při zpáteční cestě navíc zjišťujeme, že ta cena je zpáteční. Na ostrůvku malý skanzen s větrným faremním minimálním, muzeum s otisky pravěkých ryb a dalších živočichů, lomy na diatomit, kde se ty fosilie nalézají (a z diatomitu místní podnik dělá mj. granule do kočičích WC). Od ostrůvku po západním pobřeží Jutského poloostrova (písečné kosa a duny), večere z místních ryb v restauraci na písečné kose ve **Hvide Sande**.

7. den pátek 16. září 2011

Dopoledne prohlídka Koldingu město s jedním za dvou či tří dánských hradů, větrný mlýn nedaleko hotelu, botanická zahrada s geografickým členěním expozice, s bambusovým pralesem. Když nevyšla cesta na Mando, jedeme na jižněji ležící **ostrov Romo**, spojený s Jutskem osmikilometrovým, ale několik metrů vysokým náspem. Po několika dnech se vítr zcela uklidnil, více než kilometr široká pláž byla ještě včera bita a písek ztuhl vlnami, teď se po něm dá jet pohodlněji než na české dálnici až k moři. Na Romo ještě výlet po vřesovišti a přesun na třetí základnu hostel v **Tonderu** u hranic s Německem. Nedaleko Tonderu ještě jeden dánský větrný mlýn a také dvojice větrných čerpadel u **Ballum Enge** s Archi-medovými šrouby k čerpání vody pro napájení dobytka na pastvinách.

8. den sobota 17. září 2011

Cesta zpět. Nejkratší trasou k první čerpací stanici LPG v Německu. Leží těsně za hranicemi. V Dánsku na LPG nejedí, zato budují síť čerpadel vodíku. To bychom z Multipla udělali Zeppelína. Na LPG jezdí Multipla za 142,- Kč na 100 km. Asi 100 km jižně od hranic překonává dálnice mostem plavební kanál z Baltu do Severního moře. Krátká zastávka, sledujeme čilý loďní provoz. Dva remorkéry táhnou mohutný prám s nějakými rourami, až po návratu si ověřuji, že to nejsou díly pro ropné plošiny (jak jsem hlásal na místě), že ale jde o základy a tubusy pro „offshore“, tedy mořské větrné elektrárny v německých a dánských vodách. Kam až využívání větrné energie od dob větrných mlýnů dospělo! Další LPG čerpáme ve **Wittenburgu**. Městečko asi 60 km východně od Hamburku má vedle LPG čerpací stanice také větrný mlýn (navštívili jsme) a v obří hale postavenou krytou umělou sjezdovku se sněhem i dvěma lanovkami. Pak ještě jedno tankování v Německu a večer příjezd do Prahy.

Sumasumárum:

Délka trasy 3190 km. Noclehy 3 x Kodaň, 3 x Kolding, 1 x Tonder (vše v Dánsku), v hostelech sítě Danhostel. Projeli jsme 10 ostrovů, zastávky byly u 9 větrných mlýnů, 5 z nich i s prohlídkou, 1 v provozu),. Viděli jsme i dvojici unikátních větrných čerpadel s Archimedovými šrouby, ale také řadu dalších „nevětrných“ zajímavostí na trase, vystoupili na nejvyšší horu Dánska (bez nosičů a kyslíkových přístrojů), přešli přes nejdelší evropský (a 2. nejdelší na světě) zavěšený most. Náklady na jednoho účastníka těsně pod 10 tis. Kč (půjčovně auta, PHM v Česku a SRN LPG, v Dánsku benzín, trajekty, mýtné přes most, noclehy, parkování). V zásobě zůstala nejméně další desítka zajímavých míst a objektů v Dánsku, k do by měl zájem si do Dánska také zajet, rád mu informace, zkušenosti, mapy a jiné podklady poskytnu.

Břetislav Koč

P.S.

Kdo počítal ostrovy v popisu cesty a jeden mu chybí, četl pozorně a počítal dobře. Je to ostrůvek Sprogo uprostřed průlivu Store Baelt, kterého se dotýká most s dálnicí.

A děkuji Honzovi a Radimovi za roli řidičů a Miroslavě za pečlivé shromáždění dokladů a závěrečné vyúčtování cesty.

Kodaň

Účastníci zájezdu na nejvyšším vrcholu Dánska

www.povetrnik.cz

Historie a současnost větrných mlýnů v Česku
Die Geschichte und Gegenwart in Tschechische Windmühlen
The History and Today in Czech Windmills
Historia i terażniejszość wiatraków na ziemiach Czeskich

Od zrna ke chlebu

aneb jak se mi nepodařilo podojit kozu

Sedím ve vlaku, cesta příjemně ubíhá a užívám si rytmického zvuku kol vagónu přejíždějícího přes spoje kolejnic. Ten zvuk mě vrací zpět do dětství, kdy jsem jezdil vlakem každou chvíli. Dnes už je mi ten zvuk čím dál tím vzácnější i tento den, když mám za sebou dlouhou cestu. Ze Zlína jsem se rychle a pohodlně dostal přes tři autostopy až do Liberce. A teď si tedy užívám ten zvuk, tu jízdu vlakem. Trať vede hlubokými údolími, jindy zase zatáčí po úbočích Jizerek, připadám si jako v Semeringu. Pozoruji naproti sedící dvě dívky, mluví anglicky, netuším, že máme společný cíl. Mířím do živého skanzenu sdružení Lunaria. Letos je naše výroční zasedání povětrníků spojená s kurzem „Od zrna ke chlebu“ v Jindřichovicích pod Smrkem. Ještě před tím, než mi vlak zastaví na znamení, na tak trochu cimrmanovské zastávce uprostřed lesa, je strojvedoucí nucen vlak zastavit kvůli krávé, která se povaluje na kolejích. Ano, v tomto kraji se rodí biopotraviny. Nevystresované krávy dojí plnotučné biomléko a obilí si tu roste pohojeno nevystresovaným biolejnem. Kráva to má háku. Naštěstí strojvedoucí ví jak na ni, dvě tři zatroubení a kráva se pohla.

Vystupuji. Dívky také. Upaluji do skanzenu, díky línému skotu mám nějaké to pozždění a čas se nachýlil, slunce se chystá zapadnout za obzor. Od zastávky je to jen pár kroků, za pár minut už vidím statek v němž kromě skanzenu sídlí Zbyněk Vlk s partnerkou, naši hostitelé. Někteří kolegové už dorazili. Postupně se sjíždí všichni účastníci kurzu. Od mé poslední návštěvy před 9ti lety se statek rozrostl a některé budovy prodělaly velkou rekonstrukci. Právě v té nejnověji zrekonstruované nám byly vyhrazeny místnosti k noclehu. Ještě než se uložíme k spánku, jdeme do blízkého dubového lesíka přivítat podzim. Dívky, které jsem potkal ve vlaku, jdou s námi. Americké studentky se přijely, v rámci nějakého výměnného studijního pobytu, podívat na český venkov. Na mírném pahrbku, mezi staletými duby a u plápolajícího ohně už sedí místní pohané. Za víření bubínků, hrkaček a chřestítek vítáme podzim.

Ke snídani nám hostitelé připravili ovesnou kaši s marmeládami, medem a švestkami, vše samozřejmě domácí výroby. Poté se rozdělujeme do dvou skupin a postupně procházíme výrobními procesy výroby sýra, od dojení kozy, přes sítí, až po finální výrobek sýra. Ne každému se daří tu kozu podojit. Já bych se třeba takto neužil. Kozu byla proti, stále se ošivala a když už se mi podařilo něco toho mléka ze struků vyždímat, stoupla mi milá koza do rendlíku a mléko bylo rozlité v podestýlce. Prostě nemám tu správnou techniku. Ale za to sýr, který jsme si ručně vymačkali z tvarohu, byl vynikající. Hlavním bodem programu byl kurz výroby pečiva s názvem „Od zrna ke chlebu“. Vymlátit si, vyčistit a pomlít obilí ve zdejší mlýnku a za pomoci kvásku zadělat na těsto. Každý si po vykynutí těsta vyrobil svou pletýnku, které jsme následně upekli v peci. Narozdíl od neslavného dojení se mi pletýnka náramně povedla. S kozím sýrem - náramná pochoutka. Když si to člověk sám vyrobí, tak to tak nějak i líp chutná. Postupně jsme také prošli celé „Muzeum života venkovského obyvatelstva před průmyslovou revolucí“. Po obědi, připraveném také z domácích produktů, jsme vyrazili na procházku nezvyklou naučnou stezkou „Okolím Jindřichovic za výšinami ideálů a do údolí duše“. Stezka spojuje turisticky nejatraktivnější lokality v Jindřichovicích: Žijící skanzen s větrným mlýnkem a větrné elektrárny. Kromě nich jsme také obdivovali ekologické stavby místního starosty, největší mravenčí město v Libereckém kraji, meandry Jindřichovického potoka, secesní vily „Malé Vídně“, jak se Jindřichovicím kdysi říkalo a zavzpomínali někdejší slávy mezinárodního nádraží a vodního mlýna. Procházku jsme zakončili u vychlazeného zlatavého moku v hospodě kde mají každý den Vánoce.

Sobotní večer patří vždy záležitostem našeho mlynářského spolku. Zhodnocení našich aktivit v uplynulém roce a stanovení si cílů do roku následujícího, doplněném o video projekci fotografií a prezentací. Již tradičně jsme s mlynářskými řečmi u petrolejky a svíček pokračovali dlouho do noci.

V neděli, po vydatné snídani a nakupování domácích mýdel, batikovaných triček a upomínkových předmětů, které je potřeba pro podporu trvale udržitelného rozvoje v této oblasti, jsme se rozloučili s obyvateli skanzenu a zamířili k ruině kostela sv. Jakuba kousek za Jindřichovicemi. Původně byl kostel středem původní zástavby Jindřichovic, které byly roku 1381 uváděny jako Heynrichsdorf. Relikt stavby je datován přibližně do poloviny 13. století. Jako příčina zničení stavby je uváděno zboření husitskými vojsky při jejich návratu od Baltského moře ze „Spanilé jízdy“, kterou vedl Jan Čapek ze Sán. Vedle kostela stávala údajně ještě dřevěná zvonice. Poté jsme už řekli Jindřichovicím sbohem a přesunuli se k impozantní ruině větrného mlýna nad zaniklou obcí Vysoký. Mlýn holadského typu postavil v roce 1830 Eduard Zückler. Stavba má účtyhodné rozměry 9,2m průměr a 13m na výšku. Ve mlýně pracoval jeden člověk, který dokázal za rok semlít ze 180 měřic obilí 120q mouky. Později byl u mlýna postaven domek a pekárna. Mlelo se až do roku 1862 a v roce 1866 mlýn zpusťovala procházející pruská armáda. V roce 1897 byl mlýn přestavěn na rozhlednu a ve vedlejším domku byla hospoda. Oblíbené výletní místo fungovalo do konce druhé světové války, po dosunu Němců místo zpusťlo. Dnes ruiny bohužel doplňují telekomunikační stožáry a větrné elektrárny, nicméně stále působí nepřehlédnutelným dojmem a je do minantou krajiny. Krásným výhledem z kopce Vysoký jsme tak zakončili naše letošní výroční mlynářské zasedání a rozjeli se k domovům.

Sedím ve vlaku, užívám si rytmického zvuku kol vagónu přejíždějícího přes spoje kolejnic. Ten zvuk mě vrací o dva dny zpět, kdy jsem seděl ve vlaku do Jindřichovic a užíval si kromě toho zvuku i klikací se trať po úbočí Jizerek. Mám za sebou dlouhou cestu. Přepadá mě nostalgie po tak pěkném a na zážitky bohatém víkendu, který je za námi. Začínám se těšit na cestu vlakem na další akci Kruhu přátel TMB sekce Větrné mlýny. Za všechny členy děkuji Honzovi Doubkovi za zorganizování opět bezchybné akce a já osobně také děkuji Honzovi z Partutovic za svezení do Přerova.

Petr Veselý

Výroba koziho sýra

Náše pekařské výtvořy

Zdeněk Vlček

Účastníci zasedání

Zájezd do Sibiu

Na přelomu dubna a května loňského roku se nám podařilo uskutečnit další z našich výletů za větrnými mlýny. A to až do Rumunska, do Skanzenu ASTRA v Sibiu. Rumunsko už je dost daleko, takže to znamenalo večerní přejezd do Komárna a pak celý den do Sibiu. Tam jsme měli celý den na prohlídku úžasného skanzenu a večer na prohlídku města. A pak zase celý den s menšími zastávkami domů. Ujeli jsme přes 1800 kilometrů, ale rozhodně to stálo za to. Skanzen je opravdu obrovský. Jedná se o skanzen s největším souborem neprůmyslových technických staveb a objektů v celé Evropě. Za všechny můžeme zmínit několik mlýnů lodních, mnoho mlýnů vodních, tři vodní pily, žentour, hrnčířské dílny, chlebové pece, sušárny ovoce, moštárny, palírný cukry, svíčkařská dílna a mnoho dalších. Pro nás bylo nejúžasnějších sedm větrných mlýnů. Za jeden den nešlo skanzen ani celý projít.

Velice zajímavé bylo cestou pozorovat Rumunskou současnost. Už to vůbec není zaostalá země, jak si ji pamatujeme. Tak pěkné silnice u nás nemáme, centrum Sibiu bylo krásně upravené a plné života. Všichni jsme byli překvapeni, jaký pokrok Rumunsko udělalo za těch pár let, kdy tam nikdo z nás nebyl.

Jelo nás celkem osm. Cestu bez problémů zvládla jako nejstarší účastník i naše čestná členka paní Therese Bergmann i nejmladší účastnice Anička Hajkrová. Celý výlet vymyslel, vzorně organizoval a řídil Radim Urbánek.

Jan Doubek

5. Brigáda Spálov

Na konci prázdnin 25. srpna se konala v pořadí pátá brigáda na větrném mlýně ve Spálově. Opět se nás sjelo veliký počet a tak nám práce, i za vydatné pomoci místních zedníků, šla lehce od ruky. Již před brigádou Honza Kandler položil druhou vrstvu lepenky na střechu a také jsme opravili kovové obruče okolo mlýna. Hlavní náplní brigády bylo nahození nové vnější omítky a nová impregnace vnějších částí dřevěných konstrukcí proti povětrnostním vlivům. Usadili jsme také před vchod do mlýna bytelný vstupní kámen. O občerstvení se nám opět postarala paní starostka. Závěr brigády již tradičně zakončily mlynářské řeči u Kandlerů na větráku v Partutovicích.

PV

Spálov

Informace o členské základně

V roce 2011 zaplatilo členské příspěvky 39 členů, čestným členem je pan Luděk Štěpán a nově také paní Therese Bergman, již bude čestné členství předáno při nejbližší příležitosti.
Novou členkou je Pharm. Dr. Jana Brzoňová z Prahy.

Jako sekce Větrné mlýny jsme dostali na činnost směřující k záchraně a obnově větrných mlýnů výjimečný sponzorský dar 27000,- Kč od soukromého dárce, který nechce být jmenován. Všichni ho však známe a moc mu děkujeme. Připravujeme plán, jak je průhledně využít k rozvoji větrných mlýnů.

Výbor sekce: Jan Doubek, Radim Urbánek, Petr Veselý, Eva Svobodová

Členské příspěvky na rok 2012: 300,- Kč, č. účtu 67100/2201551756/6210

Větrné mlýny v heraldice obcí

Nevím, při kolikáté cestě do Kořence (hádejte cíl cesty, můžete třikrát, kdo neuhádne napoprvé, bude mít dražší členství v našem povětrném spolku) mne při míjení cedule s názvem obce a také s jejím znakem napadlo: jsou u nás i jiné obce s větrným mlýnem ve znaku? Vzpomněl jsem si na Partutovice, kde je symbolika zredukována na samotný rotor. A protože internet ví skoro vše, a někdy ještě víc, netrvalo dlouho, snad tři čtyři kliknutí po zadání „heraldika větrný mlýn“ a přes stránky Poslanecké sněmovny (kdo by to tušil?) jsem byl nasměrován na REKOS registr komunálních symbolů. www.psp.cz/cgi-bin/win/rekos/intro.aspx Přes odkaz „vyhledávání symbolu“ se zadáním „větrný mlýn“ přišla odpověď s 11 lokalitami.

K datu vyhledávání avizoval registr celkový seznam 3426 obecních vlajek, 3070 popisů znaků a 2206 jejich vyobrazení. V sedmi případech se do symboliky dostaly zděné větrné mlýny, ve 2 případech mlýny dřevěné sloupové, v jednom již zmíněném případě jsou ve znaku obce jen křídla větrného mlýna a nečekaně se v jednom případě objevilo i větrné kolo - turbína, používané u větrných čerpadel. Tak tedy seznam (v závorce uveden okres):

Větrné čerpadlo má ve svém znaku obec **Chlum** na Třebíčsku.

Dřevěný sloupový mlýn mají ve znaku obce **Chvalkovice (VY)** a **Zelená Hora (VY)**.

Zděné holandřany zdobí znaky obcí **Kořenec (BK)**, **Kuželov (HO)**, **Police (VS)**, **Příčovy (PB)**, **Ruprechtov (VY)**, **Sulíkov (BK)**, a **Zbyslavice (OV)**.

Křídla (rotor) větrného mlýna je součástí znaku obce **Partutovice (PR)**.

Když už jsem měl na základní otázku odpověď, došlo na detaily. Na první pohled je nápadná podoba některých znaků, kompozičně u dvojice Kuželov a Ruprechtov, mlýny samotné v podobě „jako přes kopírák“ mají ve znaku Kuželov a obec Police. U zděných větrných mlýnů je ve třech případech (Kořenec, Příčovy a Sulíkov) zakreslena osa rotoru uprostřed pevné zděné části stavby), ve zbývajících čtyřech případech je tento zákres věcně správný, na rozhraní pevné zdi a otočné střechy (Kuželov, Police, Ruprechtov a Zbyslavice).

Porovnáním typů mlýnů se skutečností je rozpor u Chvalkovic (zakreslen dřevěný, ale dochován zděný). Je ale pravděpodobné, že dřevěný větrný mlýn tam kdysi stával. Ruprechtov má v symbolice klasického „holandřana“, ale je tam v celo-evropském měřítku unikátní Halladayova turbína. Překvapil mne nákras v případě obce Příčovy: je jasně oddělená spodní (částečně dochovaná a nebyvale mohutná) část stavby z lomového kamene a teprve na ní běžný Holandřan, jakési „mezikruží“ mezi těmito částmi stavby je vybaveno trojicí otvorů, připomínající střílny. Bylo by zajímavé vědět, z jakých podkladů čerpal autor návrhu podoby tohoto mlýna, u kterého se pokud vím nedochovalo žádné vyobrazení kompletního stavu s křídly.

A že jsou mezi obcemi s mlýny ve znaku tři, které v seznamu dochovaných mlýnů nefigurují? Jsou to Police (VS) a Sulíkov (BK) s „holandřany“ a Zelená Hora (VY) se sloupovým mlýnem. Ve všech případech však obce na svých stránkách historickou existenci „větrníků“ na jejich katastru připomínají. A ve dvou případech (Sulíkov a Zelená Hora) jsou na jejich www stránkách i unikátní historické fotografie.

Nad **Sulíkovem** (4 km SZ od Kunštátu) stával podle textu o historii obce „...na návrší **„Povětrňák“ velký povětrný mlýn, ve kterém se mlelo obilí a řezaly se klády.**“ Zápis zmiňuje i jeho zboření roku 1866. Dochovaná fotografie naznačuje nezvyklou konstrukci mlýna, s výraznou válcovou věží, vyrůstající nad střechou stavby s (pravděpodobně) obdélníkovým půdorysem, což by mohlo naznačovat a potvrdit existenci pily.

Textově i obrazově je na stránkách obce **Zelená Hora** (10 km S od Vyškova) dokumentována existence dvou větrných mlýnů: „**Ještě v meziválečném období stály v návětrné poloze svahů Dražanské vrchoviny v trati Nad Bochtálem dva větrné mlýny, která však byly po vysídlení obce v roce 1941 postupně rozebrány.**“

O větrném mlýnu v obci **Police** jsem našel jen písemný záznam na stránkách obce (www.obecpolice.cz) a jeden článek z Valašského deníku. Cituji:

Nad dědinou "na Zápouští" byl v r. **1850 postaven z pevného zdiva větrný mlýn**. V r. 1914 byl již bez křídel. Na nejstarší pečetí Polic z roku 1749 se nachází vyobrazení radlice, přes kterou je položena otka. Vzhledem k tomu, že radlice se vyskytuje jako obecný symbol zemědělství na pečetích většiny okolních obcí, byl navržen jako hlavní symbol znaku obce vyobrazení větrného mlýna. Větrný mlýn stával v 19. století v místech, které dosud nesou název „Větrák“. Ve své době to byl jediný větrný mlýn na Valašsku. V současné době se připravuje na území obce výstavba větrných elektráren a proto vyobrazení větrného mlýna je vhodnou náplní znaku a praporu obce.

Objevil se však i další nápad, jak o tom referoval **Valašský deník 31. 3. 2011**:

„Uvažujeme o stavbě rozhledny, která by svým vzhledem připomínala větrný mlýn,“ říká starosta Karel Hlavica. Právě rozhledna je podle něj zajímavým prvkem, který by do obce mohl přilákat turisty. „Nejvhodnějším místem by byl kopec v lokalitě zvané Za Větrákem. Kdysi tam skutečně stával větrný mlýn, který ale v roce 1912 vyhořel. Jeho ruiny lidé rozebrali, takže se z něj nic nedochovalo,“ vypráví starosta.

Bývalý mlýn, který jako jediný na Valašsku nepoháněla voda, ale vítr, se přesto dostal do nového obecního znaku. Nejlépe ze všech navržených symbolů vyjadřuje historii obce i zdejší kopcovitý terén. Na rozhlednu si však v Policích zřejmě ještě počkají. „Nejprve bude nutné dostat ji do územního plánu. To hlavní ale budou peníze na její stavbu. Naši prioritou je splašková kanalizace. Na rozhlednu se pokusíme získat dotace z některého programu na podporu rozvoje turistiky,“ plánuje Hlavica.

Co dodat? Doufejme, že k tomu nedojde. Jeden „zářný“ příklad již máme z obce Bukovany nedaleko Kyjova...

Zatím bez odpovědi zůstává motivace zákresu větrného kola, pravděpodobně s funkcí pohonu čerpadla vody, ve znaku obce Chlum na Třebíčsku.

Zkusil jsem nakonec ve vyhledávači na www stránkách uvedených v úvodu tohoto pojednání zadat výrazy „mlýnské kolo“ (stroj našel 46 objektů) a „mlýnský kámen“ s odkazem na 69 zákresů ve znacích obcí. V obou případech je však třeba provést podrobnější selekci, protože jsou např. započítána i vozová kola nebo drahé kameny. Mezi mlýnskými kameny lze však najít souvislost s větrnými mlýny, např. u obce Hlavnice na Opavsku. Takže kdo se toho ujme?

Břetislav Koč

Poznámka redakce:

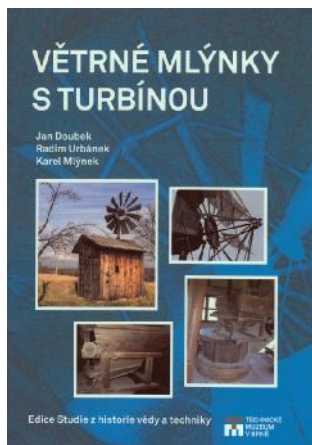
Chlum u Třebíče

V roce 2008 obec Chlum prosadila do návrhu nového erbu a praporu obce motiv větrného čerpadla. V zápisech jednání zastupitelstva se od roku 2008 několikrát objevuje zmínka o obnovení větrného kola na prázdném stožáru na návrší Větrák a také o natírání konstrukce stožáru a ochozu.

Rekonstrukce s osazením větrného kola provedla obec v roce 2010. Ve fotogalerii obecního webu www.obechlum.cz je několik fotografií z instalace kola. V dalších zápisech zastupitelstva z července 2011 je možno vyčíst problémy s opotřebením součástek kola, jeho demotází a uskladnění.

Erby obcí a nichž je vyobrazen větrný mlýn najdete na poslední straně obálky.

Publikaci autorů Jana Doubka, Radima Urbánka a Karla Mlýnka vydalo technické muzeum V Brně v závěru roku 2011 v edici Studie z historie vědy a techniky sv.5 (formát A5, 44 str. 40 bar. fotografií, dva technické výkresy a sedm historických kreseb). Grafická úprava Lenka Vrbková.

Odborně a metodicky dokonale zpracované téma je rozvrženo do osmi nosných částí:

Větrné mlýny u nás i ve světě. Tato kapitola seznamuje čtenáře se začátky mlýnů, o jejich typech a postupném rozšíření do střední Evropy v závěru středověku. Podrobněji je hodnocena situace v Čechách od první zmínky kroku 1277.

Historie větrných mlýnků s turbínou. Čtenář je seznámen s oblastí výskytu, důvody staveb těchto drobných větrem poháněných mlecích zařízení a s tovární a řemeslnou výrobou větrných motorů k těmto mlýnkům v první polovině 20. století. Velmi přínosné zde jsou doplňkové texty vzpomínky pamětníků.

Konstrukce větrných mlýnků s turbínou. V této části, doplněné metodickým výkresem, je podrobně popsán pohon mlýnku, převod, natáčecí zařízení, stavební část a vlastní mlecí zařízení. Dokonale pojednaná kapitola svědčí o vysoké odbornosti autorů a jejich schopnosti tento jen přesně zařadit do vývoje našeho mlynářství.

Soupis větrných mlýnků s turbínou. Kapitola přináší nejnovější přehled výskytu těchto mlýnků podle okresů (Karviná v počtu 26, Frýdek-Místek 27, Ostrava město 10, tři v jiných okresech, deset zaniklých a sedm přemístěných).

Zásady svépomocné údržby a péče. Zde je velmi podrobně uvedena metodika a zásady památkové péče, způsoby oprav a údržby i problematika využívání těchto drobných objektů (např. pro malé rozměry nelze použít krekreačnímu bydlení).

Konkrétní příklady zániku i záchrany větrných mlýnků s turbínou. Zasvěcený pohled autorů dokazuje s jakým úsilím a důkladností je prováděn terénní průzkum, o který se tato kapitola opírá. Dovídáme se o záchraně mlýnků přenesených do muzeí v přírodě nebo o záchraně mlýnku z Tošanovic přenesením a rekonstrukcí v Jindřichovicích pod Smrkem.

Význam větrných mlýnků s turbínou a způsob jejich ochrany. Tato kapitola nepřímou navazuje na předešlou, dokazuje význam tohoto druhu technických památek a apeluje na jejich ochranu souhrnem konkrétních důvodů. Připomíná čtyři pohledy na kulturně-historickou hodnotu těchto prostých drobných staveb: výjimečnost v rámci střední Evropy, mlýnky nejsou produktem mlynářů a sekerníků, ale převážně zemědělců a továrních dělníků, časté vybavení „polouměleckým“ složením budovaným oproti vodním mlýnům hned při vzniku a nakonec i snaha o drobné zkrášlování v architektonických detailech. Zmínka v prvním ze čtyř pohledů o výjimečnosti v rámci střední Evropy „ani v jiných zemích střední Evropy nemají obdoby“. (s.35) se však neshoduje s textem na s.17 „Tento typ větrného mlýna můžeme najít v hojném počtu i v sou-sedním Polsku a v celé podkarpatské oblasti“.

Dodatek k závěru publikace má název Větrný mlýnek s turbínou v Korní.

Publikace Větrné mlýnky s turbínou je vzornou ukázkou zpracování jednoho z druhů technických památek na úrovni lidového stavitelství. Za její zrod musíme poděkovat Technickému muzeu v Brně a především autorům, kteří jsou špičkovými odborníky na historii větrného mlynářství u nás. Hodnotu publikace umocňuje dokonalá metodika, struktura textu, řada vyobrazení a grafické zpracování.

Luděk Štěpán

Nová publikace o větrných mlýncích s turbínou je k dispozici u Jana DOUBKA pro naše členy za 50,- Kč, pro veřejnost za 75,- Kč.

Kontakt: doubek.mlyny@vetrnemlyny.info

info@chadimmlyn.cz

www.chadimmlyn.cz

2. ROČNÍK PŘÁTELSKÉHO SETKÁNÍ

Chadimův mlýn

NA CHADIMOVĚ MLÝNĚ

10. FESTIVAL ŘEMESEL A VYZNÁNÍ

2.června 2012 od 14,00 hodin

Program dne:

- 14,00 slavnostní zahájení - **DORT**
 14,10 **loutková pohádka**
„O NEPOSLEŠNÉ PRINCEZNĚ“
 - zahrají Třešťští loutkaři
 15,00 přednáška s výstavou pana
 Břetislava Koče
„OD VĚTRNÝCH MLÝNŮ
K VĚTRNÝM ELEKTRÁRNÁM“
 16,00 **PROHLÍDKA MLÝNA S MLÝNÁŘEM**

Průběžný doprovodný program:

- projížďky na koních
- ochutnávka uzenářských specialit
a nefiltrovaných pív
- ukázka výroby a prodej bižuterie
- háčkovaná tvorba
- keramika

Horní Dubenky 33

Akci podporují:

JEZDECKÉ
STÁJE
BATELOVPivovar KOZLÍČEK
Horní DubenkyMAGDA KOVÁŘOVÁ
výroba bižuterie
háčkovaná tvorbaJIŘÍ VOJTA
- zpracování masa
výroba masných
výrobků

Těšíme se na Vás!

Vstupné - dospělí 30 Kč, děti 15 Kč

Kuželov (HO)

Zelená Hora (VY)

Kořenec (BK)

Ruprechtov (VY)

Sulíkov (BK)

Chlum (TR)

Police (VS)

Příchovy (PB)

Partutovice (NJ)

Chvalkovice (VY)

Zbyslavice (OV)

HASACERT

HASACERT

Příležitostný zpravodaj sekce větrné mlýny při kruhu přátel Technického muzea v Brně.
Texty jsou přetiskem článků interní i veřejné sekce serveru www.povetrmnik.cz.
Autoři: Jan Doubek, Radim Urbánek, Petr Veselý, Bedřich Koč

NEPRODEJNÉ - Určeno pro interní potřebu sekce!

Omezený náklad: do 50 ks.